

## Redactioneel

Krisis 30: een nieuwe lente - een nieuw gezicht. Krisis is uiterlijk, of eigenlijk innerlijk, eindelijk veranderd. Door de aanschaf van een computer en het gebruik van een laserprinter is het nu dan mogelijk ook het tekstuele gedeelte van Krisis met estheties welbehagen te consumeren.

Meer nieuws is in het *kolofon* gelokaliseerd. In Leuven is de werkgroep Filosofie en Cultuurtheorie vervangen door twee werkgroepen: de werkgroep Kritiese Theorie, en de werkgroep Stad en Moderniteit. De werkgroep Politieke Filosofie is tijdelijk verdwenen uit het kolofon. Voorts is opgenomen een lijst van zgn. 'vaste medewerkers'. Zij zijn degenen die instemden met het verzoek - zoals besloten op de medewerkersvergadering van vorig jaar - medewerker van Krisis te willen worden, ons af en toe te voorzien van recensie of review, en ons op de hoogte te houden van filosofische en aanverwante activiteiten in hun omgeving.

Inhoudelijk het volgende. Krisis 30 opent met een *themededeelte* over waanzin en psychiatrie. Geuzennamen zijn, in deze tijd van no-nonsense en schuivende panelen, passé. Dat geldt ook voor de gekkenbeweging die zich sinds kort als cliëntenbeweging laat aanspreken. Zoals de naamsverandering al aangeeft, is deze beweging in aanzienlijke mate 'salonfähig' geworden. Haar vertegenwoordigers hebben zitting in de vele raden en commissies die de geestelijke gezondheidszorg telt, en draaien dus volop mee in het bestaande overleg- en inspraakcircuit. Toegegeven, de psychiatrische tegenbeweging (om maar weer eens een in onbruik geraakte term te gebruiken) heeft veel bereikt: de grofste misstanden in de psychiatrie zijn op overtuigende wijze aan de kaak gesteld en voor een belangrijk deel opgeruimd. De rechtspositie van patiënten is verbeterd en het toezicht op het gebruik van omstreden middelen (zoals isolatie en dwangmedikatie) is verscherpt. Maar er is weinig reden om op de lauweren te gaan rusten. Dat is tenminste de opvatting van groepen (voormalige) patiënten en hun sympathisanten die zich roerden op het jaarlijkse kongres *Psychiatrie en Werkelijkheid*, dat begin vorige maand te Utrecht gehouden werd. Met het verwijt dat de cliëntenbeweging te veel bij de beleidsmakers op schoot is

gaan zitten, verzetten deze groepen zich tegen de organisatoren van het kongres en verhinderden zij de totstandkoming van een gezamenlijke slotresolutie. De keerzijde van het succes van de cliëntenbeweging is dan ook verdeeldheid in eigen gelederen over de te volgen koers. Diepliggende meningsverschillen over het verschijnsel waanzin en over de manier waarop de samenleving hierop reageert, kunnen niet langer met de mantel der onderlinge solidariteit bedekt worden en treden steeds duidelijker aan het licht. Deze ontwikkeling was voor Krisis reden genoeg om een deel van dit nummer aan het thema 'waanzin en psychiatrie' te wijden.

De eerste bijdrage aan het thema is afkomstig van Ed van Hoorn. Hij hield op het eerder genoemde kongres een lezing, getiteld *Over de konstruktie van de nieuwe 'gevaarlijke' gek*. Hierin bespreekt hij het gevaarskriterium in de wet Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen (B.O.P.Z.). Deze weg moet de honderd jaar oude Krankzinnigenwet vervangen maar is tot nu toe tussen de Eerste en de Tweede Kamer blijven steken en het is nog maar de vraag of hij ooit van kracht zal worden. Los hiervan biedt de B.O.P.Z. een goed inzicht in de manier waarop beleidsmakers en psychiaters over diagnose en therapie van 'geesteszieken' denken. Ook gaat Van Hoorn in zijn lezing, die we hier in ongewijzigde vorm afdrukken, in op het verschijnsel van de zogenaamde Sterk Gedragsgestoorde en Agressieve (S.G.A.-) patiënten, een nieuwe categorie waarvoor een apart regime is ontworpen. De mythe van de 'gevaarlijke gek' leeft voort - een gevaarlijke mythe, vindt Van Hoorn.

Als tweede bijdrage een essay van Jet Isarin, net als Van Hoorn een goede bekende uit de psychiatrische tegenbeweging. In haar stuk *Het andere, de moralisering van de waanzin* beschrijft ze de waanzin als een toestand vol tegenstrijdigheden en paradoxen, een toestand die het spiegelbeeld vormt van de konfliktueuze werkelijkheid waarin we leven. Ze verzet zich niet alleen tegen de poging van de psychiatrie om dit gegeven via het label 'geestesziekte' en de bijbehorende behandeling te verhullen, maar evenzeer tegen de idealisering van de waanzin in het werk van Cooper en Lyotard, die de destrukatieve krachten van de waanzin ontkennen en ons zo een 'vals en romanties plaatje' voortoveren.

De derde bijdrage is van Harry Kunneman. In *Gekte is een solidariteitskrisis* probeert hij met behulp van de theorie van Habermas licht te werpen op het verschijnsel van waanzin en psychiatrie. Gekte mag volgens Kunneman niet gelokaliseerd worden in het individu, maar moet beschouwd worden als een aanduiding van een pathologische kommunikatieve situatie. Het gaat hierbij om een crisis van de onderlinge solidariteit in moderne samenlevingen, een crisis die echter niet als zodanig tegemoet getreden wordt, maar waarin de lasten en gevolgen via psychiatrische en psychotherapeutische kanalen worden afgewenteld op het

individu. In de inrichting wordt het maatschappelijke falen, het chroniese gebrek aan solidariteit, getransformeerd tot een persoonlijk falen. De gek wordt niet alleen verantwoordelijk gesteld voor zijn gekte, maar ook voor zijn genezing: hij wordt geacht - 'in zijn eigen belang'- mee te werken aan een behandeling die de desolidarisering ten top voert.

Het themagedeelte wordt afgesloten met een kleine italiaanse bijdrage. Giorgio Colliu, die samen met zijn kollega Montenari de uitgave van de verzamelde werken van Nietzsche verzorgt, schreef enkele jaren geleden het boek *La nascita della filosofia*. In het eerste hoofdstuk van dat boek, dat wij hier in vertaling hebben opgenomen, biedt Colli een originele interpretatie van de verhouding tussen het appoliniese en het dionysiese principe bij het ontstaan van de filosofie, een interpretatie die aan 'de waanzin' een ongebruikelijke en belangrijke rol toekent.

Volgen twee korte kritieken op Foucaults denken. In *Panoptisme en Paspoorten* wijst Roberto Tjin op een omissie in Foucaults disciplineringsstheorie. De rol die de staat speelde in het ontstaan en de vorming van de 18e eeuwse panoptiese samenleving was niet - zoals Foucault wil - slechts een marginale en negatieve. In de gedisciplineerde wereld die toen ontstond waren het niet alleen de kleinere instituties - scholen, legerkampen - waarbinnen het handelen van burgers in toenemende mate gereguleerd werd. Tjin laat aan de hand van een historische analyse van het gebruik van paspoorten zien dat het panoptisme uit een verwevenheid van staat en kleinere instituties ontstond; de rol van de staat, met haar 'eigen' machtstechnieken, was meer bepalend dan Foucault ons wil doen geloven.

Kristien Delhaye zet in *Chercher la femme chez Foucault* uiteen dat Foucault voorbij gaat aan het belang van de rede voor de constructie van mannelijkheid en van de redeloosheid voor de constructie van vrouwelijkheid. Daardoor is hij blind voor de 'redelijke' uitsluiting van door vrouwen anders ervaren seksualiteit. Daardoor ook kan hij, in zijn mikrofysika van de macht, de emotionele, psychische aspecten van seksualiteit en seksueel geweld beargumenteerd over het hoofd zien.

Voorts schreven ook Negt en Kluge hun Blauwe Monster: *Geschichte und Eigensinn*, dat al enkele jaren ongelezen in diverse boekenkasten prijkt. Ongelezen, want hoe rijk aan materiaal en originele gedachten het boek ook mag zijn, een leeswijzer kan geen kwaad. De titel van Ton Salmans review van het boek kan zeker begrepen worden als een aanmoediging het boek alsnog open te slaan: *Wer sich mühe gibt hat Glück gehabt*. Salman neemt de poging van Negt en Kluge de marxistische theorie fundamenteel te herzien als uitgangspunt van zijn bespreking: in plaats van arbeid te analyseren vanuit het standpunt van de kapitaalsvorming, vertrekken Negt en Kluge vanuit de productievermogens in de ruimste zin van het woord. Alleen vanuit de eigen samenhangen die mensen in hun productieve activiteiten

ontwikkelen is verzet tegen bestaande machts- en disciplineringsverhoudingen denkbaar. Negt en Kluge keren zich daarbij tegen het essentialisme van de 'grote theorieën', juist om het mogelijk te maken het 'onsystematische' in de geschiedenis (wat iets anders is dan wildheid of onmaatschappelijkheid) als startpunt voor verzetspotentiëlen te kunnen kiezen. In plaats van arbeid een nieuw 'Oberbegriff' te maken, wat in de marxistische traditie gebeurde, kiezen Negt en Kluge voor het perspectief van de proceszijde van de menselijke arbeid. Salman besluit zijn review met het aanwijzen van onderzoeksterreinen die z.i. door de auteurs worden opengelegd, en met een aantal fundamentele punten van kritiek.

In de *kolumn* neemt Mieke Aerts het op tegen de kleine denkers van het oudste opinieweekblad en biedt zij een cursus daderanalyse in zeven lessen aan.

In de *recensierubriek* bespreken van recente publikaties van Bruno Latour, Lolle Nauta en Jacques Derrida.

René Boomkens bezocht het tachtigste *kongres* van de American Physisophysical Association in New York en vond tussen de same old question enkele nieuwe filosofiese geluiden die zelfs de voorpagina's van de New York Times haalden.

Het *beeldmateriaal* is deze keer van de hand van Chr. Paul Damsté, en werd zoals gebruikelijk verzorgd door Galerie Holleeder.

En wat Martin Heidegger betreft: zoek de dader.